

Glógvandi upplivingar

Mark Twain: Tom Sawyer. Emil Thomsen 1978. Tyðing: Ólafur Michelsen. Perma: William Heinesen. 215 s.

Skaldsagan „Tom Sawyer“ hjá Mark Twain hefur nokur ár á bakið á föroyskum — hon kom í 1978 — og tað kann tykjast margháttligt at ummæla hana nú, men er veiggj í eini bók, er hon ikki bundin til bert at verða umrødd í sambandi við útgávuna. Og veiggj er við lit í søguni um drongin Tom og hansara ævintýr fram við Mississippiánni.

Frumútgávan av „Tom Sawyer“ kom í 1876, og hon gjørdist alt fyrri eitt gítin báðumegin Atlantshavið og er enn í dag ein allivandi uppliving, ein bók, sum ikki kann bólkast sum antin lesnaður fyrri vaksni ella fyrri børn, tí hon er so fesk í sínum myndum og sínum lýsingum, í sínum skemti og sínum spennandi hendingum, at tú lesur hana umaftur og umaftur, og um tú ert tiggju ella trýss ger ikki mun. Hon er ein livandi klassikari, ein bók, sum ættarlið eftir ættarlið hefur tikið til sín, og hon fellur so stutt utanfyri speiku lýsingina hjá hövundanum sjálvum: „Ein klassikari er ein bók, sum fólk rósa, men ikki lesa“.

Ernest Hemingway tók í heilum Mark Twain fram sum dømi um ein framúr hövunda og segði, at nútímans amerikanskir bókmentir kundu roknast frá einari bók, nevniliga „Huckleberry Finn“ „Huckleberry Finn“ kom í 1884 og er framhald av „Tom Sawyer“. Samanbert tú hana viðs kaldskapin hjá Hemingway, so sært tú, at tað einfalda í skrivningarlagi og lýsing er í felag, og um hesa dygd sigur kendi enski hövundurin Lytton Strachy:

„Einfeltni er mangan tað hollasta tekini um, hvat ein listamaður dugir til. Tað gleppur niður fyrri hjá einum vánaligum listamanni, tá hann er einfaldur, meðan, hann, ið er einfaldur og hepnast er framúr.“

Hóast tað ikki verður gjørt vart við hetta, so er tað ein styttr „Tom Sawyer“, við fáa á

föroyskum. Viðhvørt eru brot lopin um, einstøk orð, hálvir og heilir setningar eru tikin burtur úr nærum hvørjum reglubroti, helst við tí í huga, at bókin skal glíða betur niður hjá børnum og ungdomum. Styttningar av hesum slagi kunnu vera hóskandi í sambandi við alnalangar klassikarar, sum barnið annars ikki fór undir, men tær kunnu eisini vera eitt forbannni, sum ger at lesarin ikki sleppur fram at skaldsøguni í heilum liki, men má lata sær lyndavið tað, sum er sloppið igjøgnum siluna hjá uppalaranum. Í hesum føri er tað tað seinna sum ger seg galdandi.

„Tom Sawyer“ er nevniliga í sínum upprunahami ein av mest lættlisnu skaldsøgum í heimsbókmentum, so eg fái meg illa at trúgva øðrum, enn at Ólafur Michelsen ikki hefur vitað betur, enn at tann bókin hann tyddi var „The Adventures of Tom Sawyer“ og ikki ein tilgjørd barnaútgáva.

A bakpermuni stendur, at Mark Twain »greiðir frá við kærleika og einum bondskum skemtingarsemi, sum kann minna eitt sindur um skemtingarsemi Charlie Chaplins«. At Mark Twain sigur frá við einari samanrenning av kærleika og bondsleika er eingin ivi um, men hvussu permuhvundurin

— eg veit ikki, hvør tað er — fær eina samanbering við Chaplin í lag, skilji eg ikki. Eg havi ilt við tað hóma nakran likeika als.

Teir livdu báðir í stóran mun av at skemta fyrri fólk, men á hvør sin ólika hátt. Mark Twain brúkti tað talaða og skrivaða orðið og var framúr roðari. Landastrokíð hjá Chaplin sigur einki, men visir alt, og fær eina djúpa virðing og samkenslu við tí einstøku menniskjuni fram. Mark Twain er nógv beiskari enn Charlie Chaplin, (»Hav tey fátæku í huga, tað kostar einki«) er eitt av hansara hittin-orðum, og hefur als ikki sama álit á menniskjuni, sum hann í stóran mun meinar er eitt bakbeist.

Menniskjan er skemtilig og undirhaldandi og ikki at vera fyrri uttan, men fyrst og fremst sjálvsøkin, um hon ikki er púra tápulig; dómi av tí slagnum finnast eisini í skaldskapinum hjá Mark Twain.

Skulu vit nevna onkrar skemtarar frá, filmloftinum, sum eru í ætt við Mark Twain, serliga hvat viðvikur tí absurda, so mugu tað verða Marx Brothers, hvørs humor hefur eina haldgóða línu

aftur til tann misantropiska meistaran.

Tað er ein fragd, at „Tom Sawyer“ finst á föroyskum, men hvi í styttum líki? Onkur vil kanska vera við, at summur hövundar frá 19. öld standa seg lika so frægt lúkaðir — t.d. Jules Verne uttan tær visindaligu utgreiningarnar — men Mark Twain var so ansin um sitt skrivningarlag, at skurður yvirhøvur er at meta sum yvirgangur móti tekstinum.

Sogan um upplivingarnar hjá Tom Sawyer og vinmanninum Huck Finn hefur tó so nógva livsmegi í sær, at hon ikki kann stytast burtur í einki, men eisini í tí hami hon hefur her, kát og glógvandi av lýsandi hendingum, tekur varandi sess í huganum hjá yngri og eldri.

Jógvan Isaksen

Í nátt vaknaði eg og var glað tey lógu bæði undir dýnuni og sparkaðu meg spakuliga í ryggin og í búkin eg taldi árinu hvussu leingi aftrat?

Bente Hansen

Um eg sigi tað eg veit um teir menn eg kenni er tað ringast fyrri meg

hvar veit eg tað frá

um teir menn eg kenni siga hvat teir vita um meg er tað ringast fyrri meg

Bente Hansen

Á hvíta tjaldinum

Amerikanskur lættisoppafilmur um eitt vánaligt kurvabóltalið, sum knappliga fer at vinna alt.

Men ikki fyrr enn allir spælarnir eru skiftir út. Allir nýggju leikarnir hava tað felags, at teir eru foddir í stjørnumerkinum Fiskinum.

Alt gongur sum smurt. Til eitt kveldið, stjørnuføðingurin hjá liðinum verður rændur.

Sjálvandi beint, áðrenn liðið skal spæla ársins dyst.

Tað gongst teimum illa í dystinum og onki nyttar at hyggja upp til stjørnurnar.

Men avgera teir at lata stjørnur vera stjørnur og spæla, sum teir sjálvir halda vera best. Og nú kemur vendi...

Havnar Bio

Óg meira av sama slag: triði filmurin um teir triggjar Benjie, Hughie og Bobby (hinir báðir vóru »Hva' ska' vi lóðag aftan?« og »Ska' det være os to?«).

Teir hava onki í heysinum uttan gentur og sex. Teir eru 17 ára gamlir og royna at bliva vaksni. Men tað

er alt annað enn lætt at vera ungur.

Filmurin er gjørdur í Ísrael.

Nógvur tónleikur frá fimtiárunum er í filminum. Vit kunna nevna Bill Haley, Frankie Avalon, The Drifters, Little Richard og Chuck Berry.

Havnar Bio

